

گل و گلوله؛

نگاهی به پوستر های انقلاب در ایران

این مطلب پیش از این در نشریه جهت اطلاع و مجله رنگ انتشار یافته است

آرش تنهایی

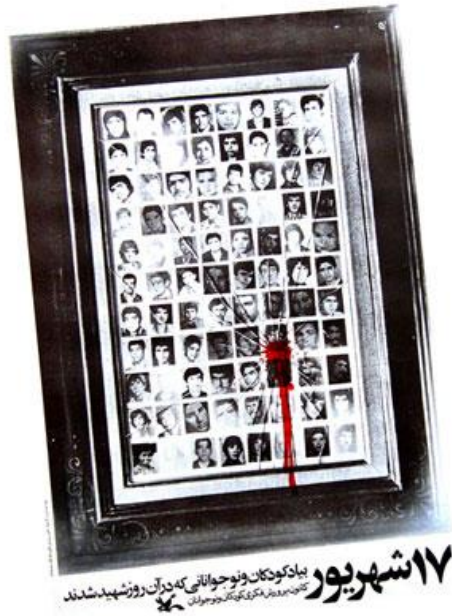
Info@arashtanhai.com

بهزاد شیشه گران

پوستر های انقلاب بخشی مهم ، از تاریخ گرافیک ایران محسوب می شوند ؛ اما بنا به دلایلی چون نبود پژوهش و واکاوی جدی در این عرصه ، و یا نگاه سیاسی سالهای نخست انقلاب ، همچون دیگر زمینه های گرافیک هنوز کمتر به آن پرداخته شده است ، و متأسفانه طراحان نسل امروز کشور آشنایی کمی با آن آثار دارند؛ و این نمونه ای است از انقطاع و گسستگی که در طول دوران تاریخی در فرهنگ و هنر این سرزمین به کرات شاهد آن بوده ایم ، و حاصل اختراع مجدد چرخ است که بارها و بارها صورت می گیرد .

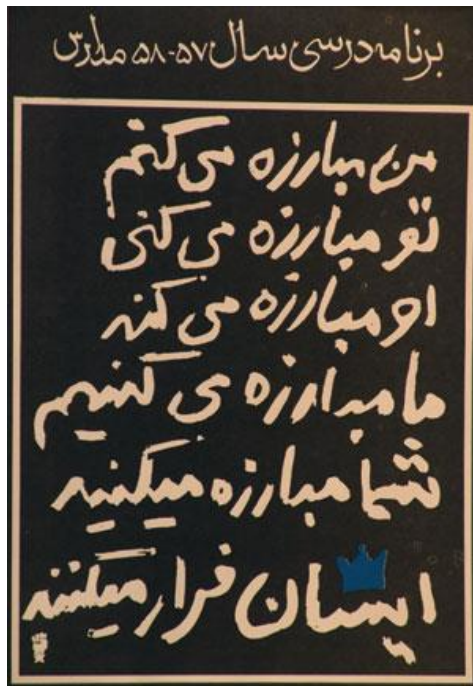
همزمان با جریان روشننگر های اواخر دوران قاجار و گسترش ارتباط با جهان خارج و شروع انتشار روزنامه های خواهان تجدد ، بارقه های تصاویر اجتماعی - سیاسی نخست به شکل کاریکاتور نمود پیدا می کند (۱)، تا سالها بعد از آن نیز کاریکاتور تنها شکل موجود گرافیک سیاسی در ایران است ، و گرافیک سیاسی به شکل پوستر به وجود نمی آید ، شاید یکی از علل را بتوان در نبود تحمل مخالفان در حاکمیت بر شمرد ، هرچند بررسی علل و آسیب شناسی عدم رشد این مقوله در این اندک نمی گنجد .

طراح ناشناس

پوستر نمایشگاه حسینیه ارشاد/ طراح: ناشناس

امیر اثباتی

اکبر اهری پور

تنها در سالهای انقلاب است که این جریان به صورت خود جوش شکل می‌گیرد ، حوالی سالهای ۱۳۵۴-۱۳۵۵ کوروش شیشه گران اولین پوستر های سیاسی را در داخل ایران (۲) با مضمون برای صلح در لبنان و پس از آن پوستر آزادی قلم را با همکاری برادرانش منتشر می‌کنند . مورد استقبال مردم و بازخواست ساواک قرار می‌گیرند ، بهزاد و اسماعیل شیشه گران نیز به جریان خلق پوستر های انقلابی می‌پیوندند و به ساخت پوستر هایی از این دست می‌پردازند .

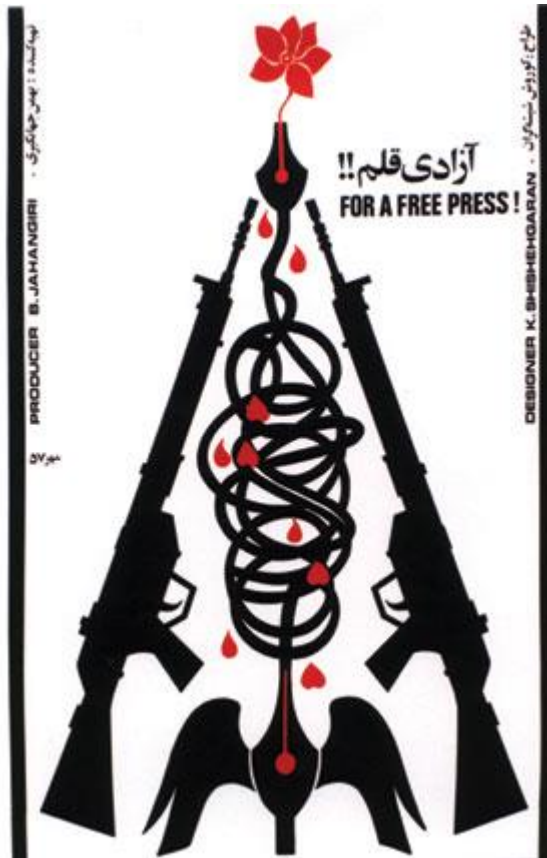
در جوش و خروش های پیش از انقلاب نیز گروهی از دانشجویان هنرهای زیبا پوستر هایی برای انقلاب خلق می کنند - گروه ۵۷ - را تعدادی از دانشجویان آن دوران هنرهای زیبا همچون امیر اثباتی ، اکبر اهری پور ، محمد فرزین ، عبد الرضا نیکو و ... (۳) آراییک باغداساریان و نیکزاد نجومی که از قدیمی تر های دانشکده بودند تشکیل می دهند ، این گروه آثار خود را با امضای مشترک به نمایش می گذارند (۴) . مرتضی ممیز نیز دورا دور آنان را همراهی می کند .

اسماعیل شیشه گران

اسماعیل شیشه گران

کوروش شیشه‌گران

ژرژ داوود زاده

پس از این نمایشگاه گروه دیگری از دانشجویان نیز پس از پیروزی انقلاب در حسینیه ارشاد نمایشگاهی از آثار خود را برگزار می‌کنند (۵). به جز این حرکت‌ها طراحان زیادی در طول این دوران به صورت انفرادی دست به تولید و ساخت پوستر می‌زنند، پوسترهای بسیاری نیز توسط مردم عادی ساخته می‌شود و در طول مبارزات مورد استفاده قرار می‌گیرد. پس از پیروزی انقلاب نیز پوسترهایی در رابطه با انقلاب طراحی و منتشر می‌شوند که در برخی شاهد ادامه روح انقلابی پوسترها هستیم و برخی فقط پوسترهایی در تجلیل و ستایش انقلاب هستند، به طور کلی (به جز چند استثنا که اشاره شد) طراحی و تولید این پوسترها فردی و خودجوش است، با هر وسیله ممکن اعم از دستگاه کپی، اوزالید، چاپ سیلک و بعدها افست تکثیر می‌شوند، اغلب طراحان این پوسترها، پوسترهایی سیاسی انقلاب‌های دیگر جهان را ندیده و مورد مطالعه قرار نداده‌اند، هرچند ماحصل کار شباهتهایی به پوسترهای انقلابی نقاط دیگر جهان دارد، استفاده از رنگ سیاه و قرمز که رنگ اغلب پوسترهاست، مفاهیم ساده و کوبنده، تصاویری همچون مشت، خون، گل لاله، پرند، تفنگ عنصر غالب این پوسترهاست و بیننده را در برداشت اول متاثر می‌کنند، مردم با این پوسترها به خوبی ارتباط برقرار می‌کنند و این پوسترها هستند که قشر زیادی از مردم و جامعه را با پوستر آشنا می‌کنند، نکته جلب توجه در پوسترهای انقلاب رعایت ادب و نزاکتی است که در بسیاری از پوسترها دیده می‌شود، تندترین انتقادات نیز اغلب با بی‌نزاکتی و توهین همراه نمی‌شوند، پوستر بیشترها بیانیه‌های هستند که بسیار منطقی‌ترین و هرچند همراه با هیجان و از طراحان صادر شده‌اند، در این پوسترها هجو هزل جایی ندارند، بر خلاف آنچه در گرافیک سیاسی سایر کشورها به کرات دیده می‌شود، سالهای ۵۵ تا ۱۳۶۰ سالهای اوج و شکوفایی پوسترهای انقلابی است، در این سالها پوسترهای زیادی ساخته می‌شود، که گهگاه آثاری درخشان و درخور توجه‌اند، اما با شروع جنگ نگاه‌ها به سمت جنگ می‌رود و طومار پوسترهای انقلاب ایران

بسته می شود اما پوستر های سیاسی و اجتماعی به شکل های دیگر به حیات خود ادامه می دهند .

۱. حمید ساهر . سیر تحولات ۷۰ سال کاریکاتور ایران . تهران . آثریات ۲. در کتاب les ۵۰۰ offices de mai ۶۸ . که پوستر هایی انقلاب ۶۸ فرانسه را نمایش می دهد پوستر های ایرانی موجود است ، که هر چند در خارج از ایران منتشر شده اما از اولین پوستر هایی سیاسی ایران به شمار می آید . ۳. مقدمه کتاب گرافیک ایران ۱. انتشارات داروگ نوشته حسین چنعانی ، این نمایشگاه را به همت امیر اثباتی عنوان می کند ، امیر اثباتی این را حاصل کار گروهی و آن افراد را در آن نمایشگاه به خاطر می آورد و افرادی را عنوان می کند که شاید امروز نخواهند آن نمایشگاه را در کارنامه خود عنوان کنند . ۴. خبر و گزارش این نمایشگاه در صفحه نخست روزنامه کیهان ۳۰ دی ۱۳۵۷ چاپ شده است ، حتی پوستر تئاتر تسخیر شدگان امیر اثباتی - موجود در آرشیو تالار مولوی _ نیز امضا گروه ۵۷ را بر خود دارد ۵. از شرکت کنندگان این نمایشگاه می توان به حبیب اله صادقی ، حسین خسروچردی ، ابوالفضل عالی ، ژرژ داوود زاده و ... نام برد که بعدها بخش تجسمی حوزه هنری را شکل می دهند ۶. فایل آثار مرحوم اکبر اهری پور را آیدین سهرابی از آرشیو تبریز گرافیک در اختیار من گذاشتند .